

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη χρήση ανοικτών ημι-δομημένων ατομικών συνεντεύξεων. Συνολικά διεξήχθησαν 36 συνεντεύξεις. Στο στάδιο αυτό επήλθε πληροφοριακός κορεσμός και συνεπώς κρίθηκε ότι η διενέργεια περισσότερων συνεντεύξεων δεν θα προσέθετε περισσότερα δεδομένα. Ο αριθμός των συμμετεχόντων ανήλθε στους 38 καθώς σε δύο περιπτώσεις πάθησαν συνεντεύξεις από δύο άτομα μαζί. Από αυτούς οι είκοσι ήταν γυναίκες και οι δεκαοχτώ άντρες. Όλοι τους ήταν Ελληνικής εθνοτικής καταγωγής και ομογενείς από την Πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία αποκλείστηκαν από το δείγμα. Οι ηλικίες κυμαινόταν από τα 22 μέχρι τα 64 και ο μέσος όρος ήταν τα 44 χρόνια. Οι Συνεντεύξεις διεξήχθησαν στο διάστημα από 20/10/2005 έως 23/3/2006. Το κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων ποικίλε και η πλειοψηφία ήταν μέσου κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου.

Οι συνεντεύξεις έγιναν στη Θεσσαλονίκη όπου έχει εγκατασταθεί ένα μεγάλο μέρος του μεταναστευτικού πληθυσμού κυρίως από τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη, το οποίο υπολογίζεται στο 7% των κατοίκων της πόλης. Καθώς τα ενοίκια και οι τιμές των σπιτιών είναι χαμηλότερες στα δυτικά της πόλης οι περισσότεροι οικονομικοί μετανάστες έχουν εγκατασταθεί εκεί. Για το λόγο αυτό πάθησε η απόφαση οι πληροφορητές να είναι τόσο από τη δυτική Θεσσαλονίκη όπου υπάρχει μεγαλύτερη επαφή με τους οικονομικούς μετανάστες, όσο και από την ανατολική, όπου η παρουσία τους είναι μικρή. Είκοσι συμμετέχοντες κατοικούσαν στην ανατολική Θεσσαλονίκη και δεκαοχτώ στη δυτική. Σύμφωνα με την Υπόθεση της Επαφής (contact hypothesis; Alport, 1954), η αυξημένη επαφή με άτομα μειονοτικών ομάδων κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις είναι δυνατό να οδηγήσει σε μείωση της προκατάληψης.

Το θέμα των συνεντεύξεων ήταν οι αλλαγές που συνέβησαν στην Ελλάδα τα τελευταία 15-20 χρόνια και οι πιθανές επιπτώσεις τους στις τοπικές κοινωνίες. Όταν οι συμμετέχοντες αναφερόταν αυθόρμητα σε αλλαγές λόγω της μετανάστευσης, τότε ερωτούνταν συγκεκριμένα για το θέμα, όπως για το αν έχουν σχέσεις με μετανάστες, τις διαφορές και ομοιότητες με τον ντόπιο πληθυσμό καθώς και το τι αλλαγές έφερε η μετανάστευση στη χώρα γενικότερα. Επίσης υπήρχαν ερωτήσεις σχετικές με τις αλλαγές που έφερε στη χώρα η ενσωμάτωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και οι διαφορές και οι ομοιότητες με τους άλλους Ευρωπαίους. Παρά τα όσα υποστηρίζει η Υπόθεση Επαφής, δεν βρέθηκαν συστηματικές διαφορές στην επιχειρηματολογία των συμμετεχόντων της ανατολικής και της δυτικής Θεσσαλονίκης. Η μόνη διαφορά ήταν ότι το θέμα της μετανάστευσης παρουσιάστηκε αυθόρμητα περισσότερο στις συνεντεύξεις με άτομα της δυτικής Θεσσαλονίκης από ότι της δυτικής. Οι συνεντεύξεις διάρκεσαν από δέκα λεπτά έως μια ώρα και ο μέσος όρος ήταν τα 32 λεπτά.

Οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν βάση του περιεχομένου τους και τα περισσότερα παραγλωσσικά σημεία παραλήφθηκαν. Για την ανάλυση των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές ανάλυσης λόγου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι βασικές κατηγορίες που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και αποτελούν το υλικό για περαιτέρω ανάλυση. Στα πρώτα αυτά στάδια της ανάλυσης υπήρξε διεξοδική και εκτενής ανάγνωση των συνεντεύξεων ώστε να διαφανούν τα βασικά θέματα που χρησιμοποιούσαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα. Στο προκαταρκτικό αυτό στάδιο στόχος είναι όλα τα δεδομένα που μπορεί να παρουσιάζουν κάποιο αναλυτικό ενδιαφέρον για τη συνέχεια να συμπεριληφθούν στις κατηγορίες και όχι αποκλεισμός κάποιων. Οι κατηγορίες που παρουσιάζονται και προέκυψαν από τη διαδικασία αυτή, φαίνεται ότι εξαντλούσαν τα θέματα που υπήρχαν στις συνεντεύξεις.

Το ζήτημα της εγκληματικότητας των μεταναστών.

Ένα από τα βασικά θέματα που προέκυψε μέσα από τις συνεντεύξεις ήταν η εγκληματικότητα που σχετίζεται με τη μετανάστευση. Μερικές φορές η εγκληματικότητα αυτή θεωρούνταν ως κάτι το δεδομένο και η σχέση της με τη μετανάστευση ήταν άμεση, ενώ γινόταν λόγος και για συμμορίες μεταναστών που έχουν δημιουργηθεί.

Απόσπασμα 1

E: Ποια νομίζεται ότι ήταν η αντιμετώπιση που είχαν εδώ από τους απλούς ανθρώπους όταν πρωτοήρθαν; Εσείς είχατε κάποια επαφή μαζί τους;

Π1: Εμείς, στην αρχή τους υποδεχθήκαμε με το παραπάνω. Αλλά από τη στιγμή που άρχισαν και γίνονταν ορισμένα άλλα.. από 'κει και πέρα επιφυλάσσονται όλοι.

E: Δηλαδή, όταν λέτε ότι άρχισαν να γίνονται διάφορα άλλα;

Π1: E, καταλαβαίνετε τι έγινε.

E: Με την εγκληματικότητα εννοείτε; (γέλια) Δεν υπάρχει πρόβλημα...

Π1: Και αυτά, και αυτά. Όλα, όλα αυτά.. Ύστερα γίναν συμμορίες.. γίναν, γίναν, γίναν πάρα πολλά και άρχισε ο κόσμος να τους αποφεύγει, να τους φοβάται. Να έχετε υπόψη σας ότι πριν δέκα χρόνια κοιμόμασταν με ανοιχτές τις πόρτες. Ξεκλείδωτες. Όλα.... Τώρα με τους Αλβανούς και με τους .. Ρωσοπόντιους, όχι τους Ελληνοπόντιους, τους Ρωσοπόντιους, που λέγονται, θέλουν να λέγονται Ρωσοπόντιοι, υπάρχουν πολλά προβλήματα.

(Συνέντευξη 8: Π1: άνδρας, 64, συνταξιούχος, Καλαμαριά, Π2: άνδρας, 41, τραπεζικός υπάλληλος, Καλαμαριά).

Το επιχείρημα που είχε κατά καιρούς ακουστεί ειδικά για την εγκληματικότητα των Αλβανών, ότι δηλαδή άνοιξαν οι φυλακές της Αλβανίας και οι κρατούμενοι δραπέτευσαν προς την Ελλάδα, υπήρξε και στα δεδομένα της παρούσας έρευνας.

Απόσπασμα 2

Π: .. Δεν ήρθανε.. αλλάζανε εδώ. Θεωρώ ότι και στην πατρίδα τους, αυτά τα άτομα ήταν το ίδιο στυλ... Γιατί θεωρώ ότι ο άνθρωπος, ναι μεν λέμε γεννιέται, αλλά γίνεται κιάλας. Έτσι δεν είναι; Πιστεύω ότι δεν έγιναν και εδώ έτσι. Εδώ ίσως.. βρήκαν πιο ανοικτό το χώρο.. να το κάνουν γιατί έχουν τα περιθώρια για να κάνουν αυτά όλα. Είτε να κλέψουν... είτε.. να πέσουν στα ναρκωτικά.. γιατί.. και απ' αυτούς ξεκινάει τα οποία τα φέρνουν και από 'κει εντάξει; Είναι ότι εδώ ήτανε πιο εύκολο να το κάνουν αυτό που κάνουν, απ' ότι ήταν εκεί. Γιατί εκεί ήταν τόσο δύσκολα τα πράγματα της διαβίωσής τους, που ότι και να κάναν ήταν αμέσως.. και.. νομίζω ότι αληθεύει ότι.. ειδικά από τους Αλβανούς, κάποιους.. βγάλαν από τις φυλακές και τους αφήσανε να 'ρθούνε πλέον στην Ελλάδα. Όχι έτσι.. από τα σύνορα μας.. γι' αυτό και κυνηγάμε... οι συνοριοφύλακες και όλα αυτά γίνανε για μπορούν να ελέγχουνε αυτοनों την πρόσβαση στην Ελλάδα.

(Συνέντευξη 13: γυναίκα, 50, έμπορος, Νεάπολη).

Ενώ συχνά η αύξηση της εγκληματικότητας αποδίδονταν στους μετανάστες, υπήρχε αποφυγή της απόδοσης της στο χαρακτήρα τους, αλλά αντίθετα γινόταν προσπάθεια να θεωρηθούν ως αιτία οι κοινωνικές συνθήκες που αυτοί βιώνουν. Επίσης πολλές φορές η απόδοση αυτή δεν γινόταν άμεσα στους μετανάστες με τους συμμετέχοντες συχνά να τονίζουν ότι δεν ξέρουν ποιοι διαπράττουν τα εγκλήματα,

αλλά μέσο μιας χρονικής σύγκρισης (πριν- μετά) αυτό γινόταν έμμεσα. Στη διαφορά αυτή συχνά δινόταν έμφαση με τη χρήση παραστατικών εικόνων (vivid images, Wooffitt,) όπου παρουσιαζόταν μια ειδυλλιακή εικόνα της γειτονίας η οποία άλλαξε με την έλευση των μεταναστών, όπως φαίνεται και στο παρακάτω απόσπασμα της συνέντευξης:

Απόσπασμα 3

E2: Ποιες αλλαγές έφερε η εγκατάστασή τους εδώ;

Π1: Αλλαγές; Περισσότερο ανεργία πιστεύω. Ένα είναι αυτό. Εεε, ένα άλλο..

Π2: Περισσότερο φόβο.. και αυτό. Δε θέλω να ρίξω το φταιξιμο έτσι. Προς θεού δε θέλω να ρίξω το φταιξιμο ότι μπορεί να το κάνουνε.. ναι.. μπορεί.. Ας πούμε προσωπικά εμένα το καλοκαίρι μου ληστέψανε το σπίτι. Για 'μένα είναι πολύ μεγάλο σοκ. 'Ντάξει. Δεν ξέρω ποιος το έκανε. Μπορεί να το έκανε και Έλληνας.

Π1: Ναι.

Π2: Αλλά εγώ αυτό το περιστατικό δεν το είχα ζήσει ποτέ στη ζωή μου. Είμαι, σας είπα, είκοσι έξι χρόνια στη Θεσσαλονίκη δεν το είχα ζήσει. Εμείς, δηλαδή, παλιά θυμάμαι το κλειδί πάνω στη πόρτα το αφήναμε, που λέει ο λόγος, και πεταγόμασταν δίπλα ή κάτω ή .. τώρα φοβάσαι να τα κάνεις.

Π1: Αυτό είναι φαινόμενο και των παλινοστούτων μεταναστών που μπορεί να έχουμε μια υπόνοια ότι οι περισσότεροι εφόσον είναι τόσο φτωχοί εε και έχουνε αντιμετωπίσει τόσες δυσκολίες στη ζωή τους, συν το γεγονός το.. οικονομικό που είπαμε ότι ..

Π2: Ναι.

Π1: .. δυσκολευόμαστε. ... και της ανεργίας.

Π2: (μιλούν ταυτόχρονα και η προηγούμενη φράση της δεν ακούγεται) ήρθαν αυτοί και το κάνανε. Είναι όμως, ένα γεγονός που αξίζει να σημειωθεί. Ότι πλέον υπάρχει φόβος, υπάρχει δυσπιστία. Δεν εμπιστεύεσαι το .. διπλανό. Οποιος και να είναι. Εγώ παλιά, δηλαδή, όταν έβλεπα στον δρόμο κάποιον θα του έδινα κάτι. Τώρα, όχι δεν του δίνω. Γιατί, δεν ξέρω, πιστεύω ότι με κοροϊδεύει. Όλος, όλα (φράση που δεν ακούγεται).

(Συνέντευξη 3, Π1: γυναίκα, κοινωνική λειτουργός, 31, Σταυρούπολη, Π2: γυναίκα κοινωνιολόγος, 34, Σταυρούπολη).

Ορισμένες φορές οι συμμετέχοντες προσπαθούσαν να αποφύγουν γενικεύσεις όταν μιλούσαν για την εγκληματικότητα των μεταναστών εισάγοντας δίπολα όπως καλοί- κακοί μετανάστες, οικογενειάρχες- μη οικογενειάρχες κ.α. Έτσι όχι μόνο απέφευγαν γενικεύσεις αλλά απέδιδαν και θετικά χαρακτηριστικά σε μέρος των μεταναστών.

Απόσπασμα 4

E: Ποιες αλλαγές έφερε ο ερχομός τους εδώ;

Π: ... Αλλαγές;.. Ίσως, τα πρώτα χρόνια που υπήρχε αυτή φοβία, γιατί στα πρώτα χρόνια, αν θυμόσαστε και 'σεις, δεν είχε έρθει από έξω ότι το καλύτερο. Τώρα όμως, κατεβαίνουν οικογένειες, οι οποίοι φροντίζουν τα παιδιά τους, είναι εργαζόμενοι και φυσικά, πάντα υπάρχουν οι καλοί και οι κακοί.

(Συνέντευξη 2: γυναίκα, 44, γυμνάστρια, Αμπελόκηποι).

Απόσπασμα 5

Π: Εεε, οι περισσότεροι θα έλεγα ότι είναι διστακτικοί, ίσως και φοβισμένοι.. και.. είπα και πριν ότι γι' αυτό φταίμε και εμείς.

E: Μμ.

Π: Ίσως θα έπρεπε να τους αντιμετωπίσουμε διαφορετικά. Αλλά όταν έχουμε ακούσματα του τύπου ότι 'αυτός σκότωσε', 'ο άλλος λήστεψε', 'ο άλλος είναι μπλεγμένος με ναρκωτικά', φτάνουμε σε ένα σημείο οι περισσότεροι από μας να τους βάζουμε όλους μέσα σ' ένα σάκο, χωρίς να ξεχωρίζουμε το καλό από το κακό. .. Γιατί δεν είναι όλοι οι άνθρωποι ίδιοι. Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι φροντίζουν τις οικογένειες τους, δουλεύουνε, φροντίζουνε για τη μόρφωση των παιδιών τους... (Συνέντευξη 10: γυναίκα, 34, υπάλληλος γραφείου, Εύοσμος).

Μία άλλη διαφοροποίηση αφορούσε την εθνοτική καταγωγή των μεταναστών με τους συμμετέχοντες συχνά να υποστηρίζουν ότι κάποια συγκεκριμένη εθνοτική ομάδα εγκληματεί περισσότερο (συχνά εναλλάξ).

Απόσπασμα 6

E: Έχει καλές σχέσεις; Έχετε, έτσι καλές σχέσεις;

Π: Όχι, έχουμε πολύ καλές σχέσεις.. τον παίρνω.. βγαίνουμε και για καφέ.. και για ουζάκια άμα τύχει..

E: Ο φίλοι του είναι Έλληνες ή Αλβανοί.. ή και τα δύο;

Π: Όχι. Και.. Έλληνες. Έλληνες. Οι πιο πολλοί Έλληνες. Μόνο ένας είναι από το σχολείο μας Αλβανός αλλά είναι πολύ καλό παιδί.

E: Ναι, και έτσι, δεν υπάρχει κάποιος..

Π: Όχι, όχι.

E: Οι συμμαθητές σου όλοι..

Π: Όχι.

E: .. μια χαρά.

Π: Και θα ήθελα έτσι.. να είχα ένα .. τόσο κολητάρι..

E: Ναι, ε;

Π: από αλλού.. γιατί εντάξει.

E: Σ' αρέσει δηλαδή.

Π: Δεν είναι... το μόνο που δεν πάω πολύ είναι οι Ρώσοι.. αυτοί εδώ πέρα δεν είναι.. δε μ' αρέσει ο τρόπος που μιλάνε.. δεν είναι σαν τους Αλβανούς, σαν τους Βούλγαρους.. να ζητήσουν ένα συγνώμη, δεν έχει.. Ξέρω γιατί το λέω γιατί.. Ρώσοι που είδε η αδελφή μου, ερχόταν από την πλατεία.. και την πιάσαν με το πιστόλι και τη βάλαν να.. την κάνουν.. δηλαδή το μόνο.. το πράγμα στη γειτονιά μου.. αυτό έχει γίνει.. που την είχανε βάλει το πιστόλι στο κεφάλι.

E: Θέλαν να..

Π: Φύγανε.. ήθελαν χρήματα.. η αδερφή μου τους έδωσε δέκα χιλιάρικα που ήταν σε δραχμές τότες.. εγώ ήμουννα φαντάρος, γι' αυτό δεν το ήξερα, μετά μου το 'πανε.. 'Ντάξει το μόνο δηλαδή.. πρόβλημα αυτό ήτανε..

(Συνέντευξη 23: άνδρας, 23, εργοδηγός, Εύοσμος).

Απόσπασμα 7

E: Παλιότερα δεν ήταν έτσι;

Π: Ε, τώρα είναι ακόμα πιο έντονα. Παλιότερα.. παλιότερα.. φαίνεται δεν ήτανε έτσι. Για πόσα χρόνια παλιότερα;

E: Ξέρω 'γω, μία δεκαετία ας πούμε.

Π: Όχι. Καμία σχέση. Καμία σχέση. Πριν μια δεκαετία, άφηνες τα παιδιά σου έτσι.. και έπαιζαν σε αλάνες και σε όλα αυτά εδώ πέρα και δε φοβόσουν τόσο πολύ. Ενώ τώρα.. όλες οι μητέρες που ξέρω ας πούμε.. φοβούνται. Δεν τα αφήνουν πλέον τόσο

αργά, τα προσέχουν περισσότερο.. τα πηγαίνουν στο σχολείο. Είναι πιο διαφορετικά τα πράγματα.

E: Δηλαδή, βλέπεις να υπάρχουν κάποιες διαφορές..

Π: Οι Αλβανοί, η νοοτροπία τους, δεν είναι τόσο.. όχι τόσο πολύ για τους Ρώσους.. και όλα αυτά.. πιο πολύ οι Αλβανοί. Η νοοτροπία τους είναι διαφορετική.

E: Χμ.

Π: Είναι πιο επιθετική η στάση..

E: Ναι.

Π:.. τους.. στους ανθρώπους εδώ. Αυτό... Ναι, είμαι ρατσίστρια. (γέλια) Αμάν πια.

Πες το, είμαι ρατσίστρια. Αλλά ναι υπάρχουν αυτά τα προβλήματα.

E: Κυρίως με τους Αλβανούς, έτσι;

Π: Ναι.

E: Με τους Ρωσοπόντιους είναι διαφορετικά;

Π: Ναι. Είναι πιο.. πιο καλοί άνθρωποι. 'Ντάξει, δηλαδή, ξέρω ότι.. θα δουλέψουνε, 'ντάξει μπορεί να γίνουν οικοδόμοι, μπορεί να γίνουν καθαρίστριες, μπορεί.. τα πάντα. Αλλά.. μπορεί να ανοίγουν τα μαγαζάκια τους οι άνθρωποι.. και καλά κάνουν στην τελική, έτσι;

(Συνέντευξη 11, γυναίκα, 25, άνεργη, Σταυρούπολη).

Αναφορά γίνεται και στο ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ειδικότερα σε σχέση με την αρνητική εικόνα που δημιουργούν για τους μετανάστες. Ορισμένοι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι το ζήτημα της εγκληματικότητας των μεταναστών προβάλλεται υπερβολικά από τις τηλεοράσεις και αυτό προκαλεί αρνητικά στερεότυπα στον ντόπιο πληθυσμό.

Απόσπασμα 8

E: Αν μιλήσουμε λίγο γενικότερα έτσι πως νομίζεται ότι αντιμετωπίζουμε εμείς.. ως ντόπιος πληθυσμός.. αυτούς τους ανθρώπους..

Π: Εεε.. αν θες τη γνώμη μου.. πιστεύω ότι ο περισσότερος κόσμος τους αντιμετωπίζει αρνητικά.. αλλά.. αυτό δεν οφείλεται στην σχέση που έχουμε με αυτούς τους ανθρώπους.. Γιατί.. όσο τους γνωρίζεις.. τόσο τους δέχεσαι. Πιστεύω ότι περισσότερο επηρεάζουν.. τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.. είναι αυτά που ακούμε και αυτά που κυκλοφορούν. Δηλαδή, βγαίνουν όλα τα κακά έξω.. και δε βγαίνει τίποτα καλό.. απ' αυτούς τους ανθρώπους.

E: Δηλαδή, θεωρείτε ότι η επαφή και η επικοινωνία.. θα βελτιώσει..

Π: Εγώ πιστεύω θα το βελτιώσει.. Μα.. εγώ στο σπίτι.. χρησιμοποιώ γυναίκες.. που.. μας βοηθάνε.. οι οποίες είναι από τη Γεωργία. Κανένα πρόβλημα.

(Συνέντευξη 36: άνδρας,

Ρεαλιστική σύγκρουση συμφερόντων μεταναστών- ντόπιων.

Σημαντικό θέμα στις συνεντεύξεις αποτελεί και ένα είδος ρεαλιστικής σύγκρουσης που τίθεται σε σχέση με τους μετανάστες σε δυο επίπεδα. Κατ' αρχήν υπάρχει το επιχείρημα ότι οι μετανάστες ευθύνονται για την ανεργία που υπάρχει στην Ελλάδα, το γνωστό επιχείρημα «μας παίρνουν τις δουλειές». Κατά δεύτερο λόγο γίνεται αναφορά στη θετική διάκριση που υπάρχει σε μερικές ομάδες μεταναστών στις οποίες δίδονται δάνεια με ευνοϊκούς όρους για να αποκτήσουν σπίτι.

Απόσπασμα 9

E: Νομίζεις ότι αισθάνονται οι Έλληνες ότι απειλούνται ή κάπως.. λίγο αμφισβητείται...;

Π: Εγώ προσωπικά αισθάνομαι ότι απειλείται... ναι η θέση εργασίας.. δεν έχω.. αυτή τη στιγμή είμαι άνεργη.. με πάρα πολλά προσόντα.. να φανταστείς με σπουδές στη Γερμανία, με πτυχία ξένων γλωσσών και κομπιούτερ και τέτοια.. είμαι άνεργη... ναι θεωρώ ότι... εε... έχω πρόβλημα με εύρεση εργασίας.

E: Μμ. Και κάπως αισθάνεσαι ότι αυτό συνδέεται με την...

Π: Βέβαια συνδέεται. Βέβαια συνδέεται. Γιατί κάνω κάτι φροντιστήρια ας πούμε.. με πέντε έξι ευρώ την ώρα.. και σου λένε.. αγορά και ζήτηση. Πες ότι η ζήτηση είναι πάρα πολύ μεγάλη.. εργασίας...

(Συνέντευξη 22: γυναίκα, 45, άνεργη, Νεάπολη)

Όπως φαίνεται και από το παραπάνω απόσπασμα πολλές φορές η ευθύνη για την ανεργία έπεφτε στους μετανάστες αλλά ως συνυπεύθυνοι θεωρούνταν οι Έλληνες εργοδότες οι οποίοι προτιμούν τους μετανάστες στις δουλειές γιατί τους δίνουν χαμηλό μεροκάματο.

Απόσπασμα 10

E1: Σε εθνικό επίπεδο. Τι αλλαγές πιστεύεται ότι έφερε η εγκατάστασή τους εδώ.

Eίπατε ανεργία.

Π2: Ναι.

E1: Προκάλεσαν οι ίδιοι ανεργία ή ...

Π2: Φταίμε και εμείς. Έτσι;

E1: Από ποια άποψη;

Π2: Από ποια άποψη; Από την άποψη των εργοδοτών και, δηλαδή, και εγώ μπορεί να είχα αυτή τη νοοτροπία. Γιατί από τη στιγμή που ήρθε ο Αλβανός και ζητούσε δέκα ευρώ για να κάνει μια δουλειά και ο Έλληνας, και φυσικό είναι, έτσι, μέχρι πριν από λίγο ήθελε τριάντα ευρώ ας το πούμε, και προτιμάει τον Αλβανό. Εντάξει φταίμε και εμείς. Γιατί θα πρέπει, θα έπρεπε να υπάρχει ένα.. κάποιο επίπεδο στο πως θα ... ορίσουμε και θα κανονίσουμε...

Π1: θα διαχειριστώ τη.. δουλειά. Ναι. Συν το γεγονός ότι, εγώ κατάγομαι από αγροτική οικογένεια, πήγαίναν στο χωριό μου και βλέπω τους ..ανθρώπους που ζούνε εκεί δε δουλεύει κανένας, και καμία στα χωράφια πλέον. Όλοι έχουν πάρει ανθρώπους από την Αλβανία, από τη Βουλγαρία και από τέτοιες χώρες, Ρωσία και Γεωργία, για να δουλεύουνε να τους κάνουνε τη δουλειά τους.. με πολύ λίγο μεροκάματο.

Π2: Φταίμε και 'μεις δηλαδή. .. Είναι λίγο η ελληνική νοοτροπία μας λίγο στο να λουφάρουμε, δεν ξέρω..

E1: (γέλια)

Π2: Ε, ναι. .. Στο να καθόμαστε και να λέμε διάφορα και εμείς θα έπρεπε να προσέξουμε λίγο πως θα χειριστούμε την κατάσταση γιατί ..υπήρχε μια εισροή μεταναστών..

(Συνέντευξη 3, Π1: γυναίκα, κοινωνική λειτουργός, 31, Σταυρούπολη, Π2: γυναίκα κοινωνιολόγος, 34, Σταυρούπολη).

Βέβαια όπως καταλήγει το παραπάνω απόσπασμα η ευθύνη φαίνεται να βαραίνει εν μέρη και τους απλούς Έλληνες είτε γιατί δεν θέλουν να δουλεύουν, είτε γιατί θέλουν υψηλούς μισθούς και δεν είναι 'ανταγωνιστικοί' για τους εργοδότες. Αυτό το ζήτημα τέθηκε και σε άλλες συνεντεύξεις.

Απόσπασμα 11

E: Εσύ αισθάνεσαι δηλαδή ότι η έλευση.. εεμ.. νέου δυναμικού.. κάπως απειλεί.. εε.. τους.. τους Έλληνες; Και εργασιακά και σε επίπεδο σχέσεων.. ας πούμε, και συναισθηματικά..

Π: Εεεε..

E: Πως το βλέπεις;

Π: Νέο δυναμικό εννοείς ξένους. Έτσι; Εεε, ναι τους απειλεί γιατί.. καταρχήν όταν ο άλλος.. δε σου λέω τώρα για τις μεγάλες πόλεις δεν ξέρω τι γίνεται τόσο πολύ.. όσο για τις πόλεις που έχουνε.. για τον αγροτικό τουρ.. για τον αγρότη ας πούμε.. όταν σε.. στα χωριά.. βλέπεις ότι.. περισσότεροι θα πάρουν ή όλοι στα χωράφια τους.. θα είναι ξένοι.. ή έστω νομίζω ακόμα αυτό γίνεται και στη Θεσσαλονίκη για... ανθρώπους που βάφουνε σπίτια.. Όταν βλέπεις ότι είναι ξένοι οι οποίοι θα συμβιβαστούν ενδεχομένως.. και μ' ένα μεροκάματο πολύ πιο χαμηλό απ' ότι συμβιβάζεται ένας Έλληνας.. σου λέει ο άλλος εγώ είμαι επιχειρηματίας ας πούμε, θα προτιμήσω να πάρω κάποιον που θα μου κάνει την ίδια δουλειά.. γιατί δεν χρειάζεται και φοβερό ας πούμε.. πώς να σου πω, ας πούμε.. δεν είναι κάτι πιο εξειδικευμένο.. είναι κάτι το οποίο μπορεί να το κάνει... ας πούμε το πάω στο χωράφι και να μαζέψω τον καπνό το έκανε και ένας Έλληνας και ένας ξένος.. δε θέλει κάτι διαφορετικό ας πούμε.. και ο άλλος λέει.. προκειμένου ο άλλος να έρθει ας πούμε, να μου κάνει τη δουλειά μου.. και να του δώσω λιγότερα ή να έχει λιγότερες απαιτήσεις.. θα κοιτάζω να πάρω αυτόν που θα' χει.. τις λιγότερες απαιτήσεις ή αυτόν που θα μου βγει πιο οικονομικός.. έτσι.. λογικό είναι.. Αλλά... σ' αυτό φταίμε και 'μεις οι Έλληνες γιατί έχουμε καλομάθει ας πούμε και θεωρούμε ότι ..(βήχει).. συγγνώμη, ότι.. εε.. άμα θα πάμε εε.. ξέρω 'γω.. δε συμβιβαζόμαστε να πάει.. ο άλλος που είναι στο χωράφι με λιγότερα λεφτά.. πάλι περισσότερα ας πούμε.. 'Ντάξει δε γίνεται όμως και αυτό. Όταν βλέπεις ότι η κατάσταση είναι τέτοια τι θα κάνεις.. γιατί θα είσαι μόνιμα άνεργος;

(Συνέντευξη 17: γυναίκα, 26, λογίστρια, Καλαμαριά).

Ο λόγος για τον οποίο οι μετανάστες «συμβιβάζονται» με τα χαμηλά ημερομίσθια θεωρούνταν ότι είναι η έλλειψη πολλών απαιτήσεων εκ μέρους τους, ότι δηλαδή ήθελαν απλά να «επιβιώσουν».

Απόσπασμα 12

E: Σε εθνικό επίπεδο τι αλλαγές πιστεύετε ότι έφερε ο ερχομός τους εδώ; Επειδή είπατε ότι και η Νεάπολη δεν αποτελεί εξαίρεση.. ότι αυτό είναι γενικότερο φαινόμενο.

Π: Σαν εθνικό επίπεδο, δηλαδή; Σαν εθνικότητες; Σαν μειονότητες; ..

E: Στην Ελλάδα. Όχι, στην Ελλάδα τι αλλαγές έφερε ο ερχομός τους; Σα χώρα.

Π: Στην Ελλάδα, το κύριο, βασικό που θεωρώ ότι είναι ολονών πρόβλημα.. ολονών πρόβλημα.. είναι ότι δημιούργησε... ένα κλίμα ανεργίας.

E: Μμ.

Π: Και το οποίο είναι πλέον δεδομένο, δεν το λέω εγώ. Γιατί... φυσικά φταίμε εμείς.. οι Έλληνες.. για το πιο φθηνό μεροκάματο, για το μη ένσημο... όλα αυτά έγιναν .. ήρθαν εις βάρος των Ελλήνων, οι μεγάλοι ειδήμονες που θέλανε με την πονηριά τους, γιατί την έχει την πονηριά ο Έλληνας, με την πονηριά τους να κερδίσουν κάποια χρήματα.. γιατί ο Έλληνας, και καλά κάνει, όταν δουλεύεις διεκδικείς και τα δικαιώματά σου. Έτσι δεν είναι; Εργάζομαι, θέλω τον κανονικό μου μισθό, θέλω τα κανονικά μου ένσημα. Είναι λογικό αυτό. ... Με το που ήρθαν όμως οι οικονομικοί

μετανάστες.. επειδή έπρεπε .. επιβιώσουν.. από 'κει που ήρθαν, δεν τους ενδιέφερε.. τώρα αρχίζουνε.. όχι τώρα, έχει κάποια χρόνια, κάποιοι να απαιτούν, να έχουν το ένσημο τους, να έχουν το κανονικό τους μεροκάματο.. αυτοί όμως όταν ξεκίνησαν και ήρθαν για να μπορέσουν να επιβιώσουν.. δεν τους ενδιέφερε ούτε το ένσημο, ούτε το τι θα πάρουνε, ας πούμε, να πω ότι, να ξεκινήσω από την οικοδομή τότε που.. οι πιο πολλοί είχαν ξεκινήσει, ας πούμε, οι άνδρες να είναι.. να δουλεύουν στις οικοδομές και οι γυναίκες να είναι.. να καθαρίζουν σπίτια.. να σιδερώνουν.. να κάνουν ας πούμε την οικιακή βοηθό. Εε, έπαιρναν ένα.. τότε με τα ελληνικά ας πούμε πέντε ευρώ.. ε, πέντε χιλιάδες, και ήταν ικανοποιημένοι, γιατί έχω δει τον τρόπο ζωής τους ας πούμε ότι σ' ένα σπίτι μέσα... νοικιάζαν ένα σπίτι και μέναν τέσσερις οικογένειες.

(Συνέντευξη 13: γυναίκα, 50, έμπορος, Νεάπολη).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ορισμένοι συμμετέχοντες τόνιζαν επίσης ότι οι μετανάστες θα βγάλουν κάποια χρήματα εδώ τα οποία όμως θα τα στείλουν πίσω στις χώρες τους ενώ σε μερικές περιπτώσεις υποστηρίχθηκε ότι θα έπρεπε για το λόγο αυτό να παρθούν κάποια μέτρα. Το ότι θα έστελναν τα χρήματα πίσω στις χώρες τους θεωρούνταν ως δικαιολογία για την προτίμηση των Ελλήνων έναντι των αλλοδαπών εργαζομένων.

Απόσπασμα 13

E: Ωστόσο, λέγεται ότι οι χώρες που καθυστερούν να δημιουργήσουν, έτσι, μια ισότιμη ένταξη των νέων κατοίκων ταλανίζονται με κάποια προβλήματα. Ενώ οι χώρες που βρίσκουν τους τρόπους να εντάσσουν ομαλά τους μετανάστες στο εσωτερικό τους, ευημερούν.

Π: Ναι. Όταν υπάρχει, δεν υπάρχει ανεργία. Όταν υπάρχει μεγάλη ανεργία...

E: (η φράση δεν ακούγεται) τι γίνεται; Πως σκεφτόμαστε;

Π: Εεε..

E: Θέλουμε ή δε θέλουμε;

Π: Εμείς εδώ στην Πυλαία δεν έχουμε αντιμετωπίσει τέτοιο πρόβλημα ανεργίας. Δηλαδή, να βάλουμε σε κάποιες θέσεις ξένους. Έτσι; Αλλά νομίζω ότι οι άνεργοι οι ξένοι θα 'ναι... σε ελεύθερους επαγγελματίες. Δε νομίζω ότι ζητάνε από δημοτικούς φορείς, διότι οι δημοτικοί φορείς βλέπουνε τους δικούς τους τους ανθρώπους. Έτσι νομίζω δηλαδή. Αν θα 'ρθει ένα παιδί της Πυλαίας τώρα και μου ζητήσει δουλεία και 'ρθει ένας, ας πούμε, από την Αλβανία, λογικό είναι να προτιμήσω το δικό μου το παιδί. Έτσι δεν είναι; Εε, και βέβαια αφού υπάρχει τέτοια ανεργία, το δικό μου το παιδί θα βάλω σε μια δημόσια.. σε μια δημοτική υπηρεσία, δε θα βάλω τον ξένο, γιατί ο ξένος δε θα μείνει και εδώ. Θα κάνει.. έρχεται με κάποιο σκοπό, να μαζέψει κάποια χρήματα, να πάει στην πατρίδα του να τα επενδύσει. Έτσι δεν είναι;

E: Υπάρχει μια κατηγορία..

Π: Υπάρχει μια κατηγορία..

E:... όπου θέλουνε να εγκατασταθούν..

Π: .. αλλά υπάρχουν όμως, που θέλουν να εγκατασταθούν εντάξει, αλλά πρέπει να δώσουνε στοιχεία εγκατάστασης και πρόθεσης ότι θα μείνουνε εδώ στην Ελλάδα. Έτσι δεν είναι;

(Συνέντευξη 5: γυναίκα, 55, δικηγόρος, Πυλαία)

Απόσπασμα 14

E: Πως πιστεύεται ότι θα εξελιχθεί η παρουσία τους.. και η εγκατάστασή τους εδώ.. στην Ελλάδα;

Π: Μιλάμε τώρα για την περιοχή μας ή μιλάμε..

Ε: Γενικότερα.. Γενικότερα.. για τους μετανάστες..

Π: Α, γενικότερα.. γενικότερα.. γενικότερα είναι πρόβλημα ξέρεις. Πιστεύω ότι είναι πρόβλημα γιατί έρχονται διάφορα άτομα. Άλλο έρθει ένας.. ας πούμε.. με πτυχίο.. να 'ρθει να ζήσει εδώ.. να βιώσει.. να έρθει να κάνει μια οικογένεια.. να.. να είναι ας πούμε.. πώς να στο πω.. πολίτες.. ας πούμε.. αξιοπρεπείς.. Και άλλο να έρχονται άτομα που να έρθουν να αρπάξουν.. να κάνουν.. κάποια.. αρπαγή.. θα στο πω έτσι απλά.. Θα αρπάξουν μερικά ας πούμε.. μεροκάματα; Να κλέψουν κάτι; Να μπορέσουν κάτι να αρπάξουν; .. και να σηκωθούν να φύγουνε. Δυστυχώς, απ' αυτούς υπάρχουν πάρα πολλοί. Μα πάρα πολλούς. Και απορώ γιατί δεν μπορούν να τους.. περιορίσουμε αυτούς.. Όπως είναι. και τους Αλβανούς.. από τους Γεωργιανούς.. από έξω.. από έξω είναι όλοι αυτοί. Το κράτος θα 'πρεπε να μεριμνήσει για αυτό το πράγμα.. Κακώς που άνοιξε τόσο εύκολα, ας πούμε, τα σύνορα. Ή δεν μπορούμε να τους συγκρατήσουμε. Από πού έρχονται; Ας πούμε, δεν ξέρω, οι Ιταλοί.. βρήκανε.. κάποιους τρόπους.. ας πούμε.. τους γυρίζουνε πίσω και λένε δε δεχόμαστε. Εμείς όμως; Είμαστε και λαός που αγκαλιάζει όλο τον κόσμο ρε παιδί μου.. (δεν ακούγεται) (Συνέντευξη 34:γυναίκα, Πυλαία)

Όμως δεν συμεριζόταν όλοι οι συμμετέχοντες την άποψη ότι οι μετανάστες δημιουργούν την ανεργία. Ορισμένες φορές υποστηρίχθηκε ότι το επιχείρημα αυτό όχι μόνο είναι λάθος, αλλά και από μόνο του είναι προβληματικό και μπορεί να είναι δείγμα ρατσισμού.

Απόσπασμα 15

Ε: Γενικότερα έχουμε μια συζήτηση στην χώρα μας.. και από τα μέσα και από τον τύπο.. σχετικά με την παρουσία και την εγκατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα. Εσείς τι πιστεύετε;

Π: Εγώ πιστεύω ότι... από συζητήσεις που ακούω.. οι Έλληνες δεν είναι ρατσιστές.. μέχρι να.. να συναντήσουνε.. ανθρώπους από.. μετανάστες.. στο περιβάλλον τους. Είναι ρατσιστές μέχρι να τους αντιμετωπίσουν τους ρατσιστές.. δηλαδή να τους αντιμετωπίσουν όχι σαν αντιπάλους.. σαν γείτονες.. σαν.. ξέρω 'γω...

Ε: Όταν έρθουν κοντά τους..

Π: Όταν έρθουν κοντά τους.. Ναι. Βλέπω μια επιφύλαξη.. και ξέρετε πιο είναι το πιο βασικό; Το οποίο και εγώ το είχα.. κάποτε έτσι.. χωρίς.. από μέσα μου.. αλλά νομίζω προσπαθώ να το βγάλω.. δηλαδή. Είναι το θέμα με τις δουλειές. Ότι μας πήραν τις δουλειές. Εγώ όταν πέθανε ο άντρας μου είχα μεγάλη ανάγκη από δουλειά.. όπου πήγαινα.. με την τρώγανε τη δουλειά.. τότε ήταν οι Ρωσοπόντιες.. από τη Ρωσία..

(Συνέντευξη 29: γυναίκα, 55, άνεργη, Καλαμαριά).

Μερικές φορές υποστηρίχθηκε ότι οι μετανάστες είναι και αυτοί θύματα εκμεταλλεύσεις είτε από τους εργοδότες είτε από το ίδιο το ελληνικό κράτος. Στην περίπτωση αυτή δεν θεωρούνταν ως υπεύθυνοι για την ανεργία στην Ελλάδα.

Απόσπασμα 16

Ε: Ναι. Ε, το κράτος; Πως αισθάνεσαι ότι τους αντιμετωπίζει;

Π: Το κράτος..... θα μπορούσε να τους αντιμετωπίσει και καλύτερα...

Ε: Δηλαδή;

Π: Δηλαδή, από τη μια.. θεωρώ ότι.. τους εκμεταλλεύεται.. όσον αφορά (δεν ακούγεται) τους χαμηλούς... και από την άλλη δεν τους δίνει όλα τα δικαιώματα που

θα έπρεπε να έχουν. Δηλαδή, το εκλέγειν, το εκλέγεσθαι να είναι τέλος πάντων ισότιμοι.. Έλληνες πολίτες.
(Συνέντευξη 28: άνδρας, 39, δάσκαλος, Καλαμαριά).

Σε σχέση με την εργασία των μεταναστών και το επιχείρημα ότι παίρνουν δουλειές από τον ντόπιο πληθυσμό, ορισμένοι συμμετέχοντες έλεγαν ότι οι μετανάστες κάνουν δουλειές που δεν κάνουν οι ντόπιοι.

Απόσπασμα 17

Π: Τι αλλαγές; Γενικά στην Ελλάδα;

Ε: Ναι.

Π: Κοίταξε εργασία που προσφέρουν αυτοί χαμ.. φθηνά σχετικά εργατικά χέρια..

Ε: Μμ.

Π: Παίρνουν τις δουλειές.. τις χαμαλοδουλειές να στο πω έτσι.. που δεν τις δίνουμε πολύ μεγάλη αξία εμείς.. π.χ οικοδομές.. αγροτικές δουλειές όλα αυτά.. εεε, ανεργία δε δημιούργησαν αυτοί.. κατά κύριο ποσοστό.. (δεν ακούγεται) κατά κύριο λόγο δεν ήταν ... απλά βοήθησαν και στην ανοικοδόμηση της χώρας. Δηλαδή, και με τους ολυμπιακούς.. πάλι αυτοί.. οι περισσότεροι ήταν αλλοδαποί, δεν ήταν Έλληνες. 'Ντάξει τώρα αυτές .. δεν μπορώ να σκεφτώ άλλες αλλαγές. Μέχρι στιγμής.. δεν ξέρεις τι θα γίνει. Αμα θα βοηθήσει πιο πολύ..

(Συνέντευξη 24: άνδρας, 21, φοιτητής, Νεάπολη).

Το άλλο σκέλος της ρεαλιστικής σύγκρουσης αφορούσε τη θετική διάκριση που υπάρχει σε μερίδα των μεταναστών, κυρίως απέναντι στους Έλληνες Πόντιους από τις Πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες. Η θετική αυτή διάκριση αφορά τη χορήγηση κατοικιών αλλά και οικιστικών δανείων με ευνοϊκούς όρους. Σε κάποιες περιπτώσεις υποστηρίζεται ότι η θετική διάκριση 'οδηγεί' τους Έλληνες να δουν τους μετανάστες ανταγωνιστικά και κατά συνέπεια γεννιέται ο ρατσισμός.

Απόσπασμα 18

Ε: Πιστεύετε ότι, δηλαδή, έχουν κάποιες απαιτήσεις στα πράγματα;

Π: Ναι.... Πολλοί από αυτούς όταν ήρθαν εδώ νομίζαν ότι θα τρώγαν με χρυσά κουτάλια και απαιτούν να τους τα παρέχουμε. Γιατί απ' ότι ξέρω, γενικά τώρα, κάποιους από αυτούς όταν ήρθαν εδώ τους είχαν ετοιμάσει κάποιες κατοικίες στην Ξάνθη, στην Κομοτηνή για πολλούς και διαφόρους λόγους, τις οποίες δεν δεχθήκανε. Προτιμήσανε όλοι να 'ρθουν στις μεγαλουπόλεις και στις πόλεις εδώ, για.. δεν ξέρω...

Ε: Πιθανόν θεώρησαν πιθανότερο ότι θα βρουν δουλειά;

Π: Ναι. Θεώρησαν ότι θα βρουν πιο ευκολότερο δουλειά. Και απ' ότι γνωρίζω πολλοί από αυτούς τους παλιούς έχουν ήδη αποκατασταθεί και αρκετά καλά. Και όσον αφορά τη δουλειά τους, και τη στέγη.. και όλα αυτά. Εγώ είμαι παντρεμένος το '86 και έχω αποκτήσει δικιά μου κατοικία πριν από οκτώ χρόνια. Υπήρχαν άτομα όμως, παλινοστούντες, και λοιπά και λοιπά, που είχαν αποκτήσει κατοικία με τη βοήθεια του ελληνικού κράτους πολύ πιο μπροστά από μένα. Ε, νομίζω αυτό και να μη θες σε κάνει ρατσιστή.

(Συνέντευξη 7, άνδρας, 47, λογιστής, Εύοσμος).

Στις συνεντεύξεις βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες θεωρούσαν ότι οι μετανάστες εκμεταλλεύονται τα προνόμια που τους δίνονται και εξαπατούν το ελληνικό κράτος. Έτσι γίνεται αναφορά σε ορισμένες περιπτώσεις σε οικογένειες όπου περισσότερα

από ένα μέλη πήραν δάνειο, ενώ συχνά υπάρχει και αντιπαράθεση με ιστορίες ντόπιων οι οποίοι δεν μπορούν να διεκδικήσουν και να πάρουν κάποιο δάνειο.

Απόσπασμα 19

E: Οι υπόλοιποι κάτοικοι πως τους αντιμετωπίζουν.. αυτούς τους νέους κατοίκους που έχουν έρθει;

Π: Δεν έχει συμβεί κάτι ιδιαίτερο για να πω.. ας πούμε ότι είχανε μαλώματα και τέτοια πράγματα.. νομίζω.. ότι άμα δεν πειράζει κάποιος.. κάποιον άλλον δε νομίζω να υπάρχει πρόβλημα... Γιατί αυτοί, εντάξει, εφόσον έχουν έρθει πλέον εδώ πέρα.. σιγά –σιγά.. θα.. θα ‘ναι σαν και μας.

E: Μμ.

Π: ..Τα ίδια προνόμια έχουν.. μπορεί να έχουν και καλύτερα σε μερικές περιπτώσεις..

E: Γιατί το λες αυτό;

Π: Ε, γιατί το λέω.. γιατί.. ‘ντάξει.. .. εμείς να είμαστε εδώ πέρα.. είμαστε σαράντα χρονών τώρα.. σαράντα χρόνια γεννηθήκαμε στην Ελλάδα.. πας να πάρεις ένα δάνειο.. και αυτοί έχουνε καλύτερα προνόμια.. λόγω του ότι ήρθανε από έξω.. προσπαθούνε να τους βοηθήσουνε.. τα οποία πιστεύω ότι κάπου λίγο.. ίσως να μας πειράζουν εμάς... κάπου να μας πειράζουν. Δηλαδή, σε μια οικογένεια τριών, τεσσάρων ατόμων.. έχω ακούσει παραδείγματα.. που πήγε ο μπαμπάς πήρε δάνειο.. πήγε η μαμά πήρε δάνειο.. πήρε ο γιος.. πήρε δάνειο. Όλοι έχουνε πάρει δάνεια.. με πολύ χαμηλά επιτόκια.. και εσύ προσπαθείς να πάρεις ένα δάνειο από την (λέξη που δεν ακούγεται) και σου λέει ‘Α, όχι. Άμα σου ‘χει δώσει ο μπαμπάς σου ένα σπίτι..’ ξέρω ‘γω.. (δεν ακούγεται) θα το πάρω μετά από δέκα χρόνια.. άμα συγχωρεθεί ο μπαμπάς σου.. και όταν συγχωρεθεί.. (δεν ακούγεται) μοιράζεις με τα αδέρφια σου.. ξέρω ‘γω πως θα γίνει.. πας να πάρεις ένα δάνειο και σου λέει ‘Ωπ, έχεις εδώ. δεν μπορείς να πάρεις’. Πρέπει να μην έχεις τίποτα.

(Συνέντευξη 27: άνδρας, 40, ιδιωτικός υπάλληλος, Πολίχνη).

Η «κοινή» εμπειρία της μετανάστευσης Ελλήνων και οικονομικών μεταναστών.

Ένα ακόμη από τα θέματα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις ήταν η εμπειρία που είχαν οι ίδιοι οι Έλληνες από τη μετανάστευση ως μετανάστες σε κάποια χώρα υποδοχής. Συχνά υπήρχαν παραλληλισμοί μεταξύ των Ελλήνων μεταναστών έξω με τους οικονομικούς μετανάστες εδώ. Μέσα από τη σύγκριση των δύο αυτών ομάδων συχνά υποστηριζόταν διαφορετικά και ορισμένες φορές αντικρουόμενα επιχειρήματα. Ορισμένοι συμμετέχοντες μέσα από τη σύγκριση αυτή υποστήριζαν την ισότιμη συμμετοχή των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.

Απόσπασμα 20

E: Οπότε, πιστεύεις ότι κάποια στιγμή θα ενταχθούν στην κοινωνία; Τι θα γίνει; Πως βλέπεις να προχωράει η κατάσταση τους;

Π: Ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει ενταχθεί ήδη και όσο περνάν τα χρόνια θα μπαίνουν όλο και περισσότεροι μέσα στην κοινωνία μας και θα γίνονται ένα με μας. Να σου θυμίσω και ότι οι Έλληνες όταν πήγαιναν στη Γερμανία... εργάτες ήταν και έτσι.. τώρα πάμε στη Γερμανία μια βόλτα να δεις πόσοι Έλληνες επιχειρηματίες υπάρχουν. Το ίδιο θα γίνει και σε μας. Αλβανοί επιχειρηματίες.. Ρώσοι επιχειρηματίες.. Κινέζοι επιχειρηματίες.. Είναι η εποχή.. Παγκοσμιοποίηση, αυτή.. μας κάνει ένα όλους. Αυτό έχει τα καλά και τα κακά.. . Καλό είναι να κρατάμε κάθε λαός τα ιδανικά του, τη πίστη του και τα ήθη και τα έθιμα... Και όπως και εμείς τα

κρατήσαμε στο εξωτερικό έτσι τα κρατάν και αυτή στη χώρα τους. ... Κατά τα' άλλα όλα καλά θα πάνε.

(Συνέντευξη 12: άνδρας, 22, φοιτητής, Νεάπολη).

Σε άλλες περιπτώσεις ο παραλληλισμός αυτός, μέσα από μια σύγκριση των συνθηκών της μετανάστευσης σε Ελλάδα και εξωτερικό, γινόταν στα πλαίσια ενός επιχειρήματος περιορισμού των δικαιωμάτων των μεταναστών και εναντίον της θετικής διάκρισης.

Απόσπασμα 21

E2: Που σημαίνει την εγκατάστασή τους, γιατί αν δε γινόταν η εγκατάστασή τους δε θα προχωρούσανε...

Π2: Ναι, σημαντικός παράγοντας.

Π1: Θυμάστε λίγο το '70, το εξήντατόσο ή το '70 πολλοί Έλληνες που είχαν φύγει μετανάστες Γερμανία, Σουηδία. Δεν υπήρχαν τέτοια φαινόμενα νομίζω. Γιατί ούτε υπήρχαν.. ούτε υπήρχαν ευνοϊκές συνθήκες για αυτούς ούτε προγράμματα υπήρχαν τότε για να πάνε, γιατί ξέρω από προσωπική εμπειρία και ο άνδρας μου, δηλαδή, μεγάλωσε στο εξωτερικό, βλέπω τα πεθερικά μου και τους παππούδες όλους, πήγαν εκεί, ότι μπορούσαν κάνανε. Τους πήραν σύμφωνα με τις συνθήκες που υπήρχαν τότε. Δηλαδή, δεν ήταν κάτι διαφορετικό, ούτε τους έδωσαν ευνοϊκά δάνεια, ούτε σπίτια. Αυτό ήταν πολύ πιο καλό νομίζω.

E2: (δεν ακούγεται)

Π1: Δηλαδή μιλούσαν...

E2: .. τα δάνεια αυτά έχουν δοθεί σε μια ειδική ομάδα μεταναστών, ας πούμε, που..

Π1: Και ποια είναι η ειδική ομάδα; Και που ξέρω εγώ ποια είναι η ειδική ομάδα.

E2: Στους παλιννοστούντες, ίσως.

Π1: Στους παλιννοστούντες. Γιατί εμείς τι ήμασταν, δεν ήμασταν μετανάστες στη Γερμανία, όταν φύγαμε το '70; Σε μας γιατί δε δόθηκαν;

(Συνέντευξη 3, Π1: γυναίκα, κοινωνική λειτουργός, 31, Σταυρούπολη, Π2: γυναίκα κοινωνιολόγος, 34, Σταυρούπολη).

Σε μερικές περιπτώσεις υποστηριζόταν ότι όπως στις άλλες χώρες που πήγαν οι Έλληνες ως μετανάστες έτσι και στην Ελλάδα θα έπρεπε να υπάρχει ένας καλύτερος έλεγχος τους, ακόμη και υγειονομικής φύσεως.

Απόσπασμα 22

E: Ε, είναι και η επόμενη ερώτηση μου. Πως τους αντιμετώπισε το κράτος και οι δήμοι..

Π: Πλημμελώς. Πλημμελώς. Όχι οργανωμένα.

E: .. επιβαρύνουν περισσότερο από τα' άλλα. (η προηγούμενη φράση δεν ακούγεται καθαρά)

Π: Σαφώς.

E: Μμ.

Π: Να υπενθυμίσω μόνο εγώ τα εξής, που τα' χω ζήσει γιατί ήμουν και παλικαράκι, ότι το '62, '63 που φεύγαν οι Έλληνες στη Γερμανία, δε νομίζω τότε είχαν αυτό τον κοινωνικό ρατσισμό ή ξενοφοβία.. οι Γερμανοί για τον Έλληνα. Αλλά τότε ο Έλληνας πήγαινε στη Γερμανία κυρίως, και όχι μόνο, σα μετανάστης. Πήγαινε στη Γερμανία κάνοντας μία ακτινογραφία θώρακος. Και επειδή και δουλειά μου είναι αυτή, κάνοντας μια γενική.. κάνοντας δύο εξετάσεις αίματος. Π.χ ο Γερμανός είχα την πρόβλεψη το '62, όχι τώρα, το 2005. Τον ελέγξει αυτόν τον άνθρωπο, όχι για να

τον αποκλείσει.. ίσως, αλλά για να το βοηθήσει... Επειδή υπάρχουν και μεταδοτικά νοσήματα. Είτε είναι έιτζ, είτε είναι ηπατίτιδα, είτε είναι.. οι σεξουαλικά μεταδιδόμενες αφροδίσιες νόσοι... Άρα λοιπόν, μείναμε πίσω. ... (Συνέντευξη 14: άνδρας, 54, ιατρός, Καλαμαριά).

Άλλες φορές η υποδοχή των Ελλήνων μεταναστών στο εξωτερικό αναφερόταν ως μια παραδειγματική κατάσταση σωστής υποδοχής μεταναστών μέσα στα πλαίσια ενός επιχειρήματος για την καλύτερη αντιμετώπιση τους από πλευράς του ελληνικού κράτους.

Απόσπασμα 23

Ε: Πιστεύετε ότι η πολιτική μας μέχρι τώρα έχει οδηγήσει εκεί;

Π: Εγώ πιστεύω ότι είναι λίγο σχετικά τα πράγματα δεν είμαστε μια κοινωνία που αντιμετωπίσει τέτοιες καταστάσεις. Και σ' αυτό παίζει αρκετά σημαντικό ρόλο η τοποθέτηση της πολιτικής ή η πολιτική η ίδια αυτή καθ' εαυτή. Όντως η πολιτική είναι πολύ σημαντικό, αλλά εμείς δεν ήμασταν έτοιμοι. Όπως, ας πούμε, υποδεχότανε στις αντίστοιχες περιπτώσεις του Έλληνας, για παράδειγμα, οι Γερμανοί. Όπου είχανε φροντίσει και για την επαγγελματική τους αποκατάσταση και για τη λύση των προβλημάτων στέγασης, εκπαίδευσης των παιδιών και λοιπά και λοιπά.. Εμείς ήμασταν σχετικά ανέτοιμοι (η λέξη δεν ακούγεται) για τέτοια πράγματα. Και νομίζω ότι σε μεγάλο βαθμό είμαστε ακόμα και τώρα. Οργανωθήκαμε πολύ τελευταία, ας πούμε. Η νομιμοποίηση των ανθρώπων.. ακόμα και σήμερα έχει.. που λέει προλαβαίνετε να κάνετε.. το πρωί, έχει δυο μήνες παράταση, άκουγα στις ειδήσεις.. (Συνέντευξη 6: άνδρας, 37, ιδιωτικός υπάλληλος, Καλαμαριά).

Αναφερόταν επίσης στις συνεντεύξεις και η εμπειρία της προσφυγιάς των Ελλήνων της Μικράς Ασίας γινόταν αντιπαραβολή με τους σύγχρονους οικονομικούς μετανάστες. Στις περισσότερες περιπτώσεις υποστηριζόταν ότι όπως και οι πρόσφυγες έτσι και αυτοί θα πρέπει να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία και θα πρέπει να έχουν κάποια προνόμια, ενώ υποστηριζόταν ότι ο ερχομός τους θα έχει θετικές για την Ελλάδα επιπτώσεις.

Απόσπασμα 24

Ε: Πιστεύετε δηλαδή ότι πρέπει να..

Π: Πιστεύω ότι θα πρέπει να υπάρχει μία... εε.. ας το πω επαφή..

Ε: Μμ.

Π: .. ή.. δίνοντας δρόμους και σ' αυτούς τους ανθρώπους, ας πούμε.. εγώ δεν είμαι ρατσίστρια.. προσωπικά.. θέλω να βρίσκουν οι άνθρωποι.. λύσεις.. και δρόμους.. που να βοηθιούνται.. κανένας δε θα μείνει στη (δεν ακούγεται) πάνω για πάντα.. .. Δεν μπορούμε να τους απορρίψουμε.

Ε: Πιστεύετε όμως..

Π: Και να πω και κάτι ακόμη.. ας πάμε και.. ας πάμε και αλλιώς.. εγώ είμαι Μικρασιάτισσα.. οι γονείς μου ήρθαν από τη Μικρά Ασία.. Διωχθήκανε.. θησαυρούς.. πλούτη.. τα πάντα.. τα κάψανε και φύγανε.. φύγανε.. (χτυπάει το τηλέφωνο) Λίγο να πάρω το.. Μ' ακούνε τώρα ή.. δε μ' ακούνε; Α, το πήρανε. Εε..

Ε: Μικρά Ασία.

Π: Μικρά Ασία. Λοιπόν.. η μητέρα μου και ο θείος μου που ήταν δυο αδέρφια μεγάλωσαν ορφανά γιατί ο πατέρας τους σκοτώθηκε.. .. Τα μεγάλωσε ο παππούς.. και ήρθανε και βρεθήκανε.. τους δώσανε κάποια χωράφια στα Γιαννιτσά.. ... και πάλεψαν. Και όχι μόνο. Ο παππούς.. τους μεγάλωνε.. γιατί ο παππούς ζούσε.. με την

κόρη του.. και μεγάλωνε τα παιδιά.. ήξερε την τέχνη του πλού. ... και άνοιξαν ένα κεραμοποιείο.. και κάναν το μεγαλύτερο κεραμοποιείο.. ο θείος μου και τα ξαδέρφια μου.. στα Γιαννιτσά.. και δούλευαν τον πυλό.. χρόνια.. εκεί έπρεπε δηλαδή να.. τους απορρίψουνε επειδή ήρθαν από κει.. λέω τώρα.. οι κάτοικοι.. Θα μου πείτε.. μπορεί να είναι λίγο διαφορετικό.. αλλά δεν παύει και αυτοί να ήτανε.. ξεριζωμένοι..

E: Βλέπετε διαφορές όμως.. σε σχέση.. με αυτή τη μορφή των μεταναστών.

Π: Ναι, ναι, ναι. Αλλά και αυτοί μπορεί να θέλουν οι άνθρωποι.. να τους παίρνουνε.. θέλουν να εργαστούνε.. για να επιβιώσουνε. Δεν μπορείς να τους απορρίψεις.. να τους διαγράψεις από την αρχή. .. Δηλαδή, δεν πάει να πει.. ότι όλοι δεν είναι σωστοί.. Δεν ξέρω, δεν .. δε.. δε.. Δεν μπορώ εγώ να το δεχτώ. Βέβαια δεν είναι όμοιοι.. Γιατί οι δικοί μας ήρθαν από κει.. φέραν τον πολιτισμό.. φέραν τα γράμματα.. φέραν και τι δε φέραν. 'ντάξει.. E, και αυτοί κάτι θα κουβαλάγανε μέσα τους πια. Κάποιο στοιχείο καλό δε θα 'χουνε;

(Συνέντευξη 32: γυναίκα, 57, Πυλαία).

Τέλος έχει αναφερθεί ότι αντιδράσεις υπήρχαν ακόμη και για την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα το 1922. Μέσα από το επιχείρημα αυτό γίνεται προσπάθεια όχι να δικαιολογηθούν οι τωρινές αντιδράσεις για τους μετανάστες στην Ελλάδα αλλά να θεωρηθούν ως κάτι το αναμενόμενο και το μη ανησυχητικό.

Απόσπασμα 25

E: Όταν λες ότι θα αφομοιωθούνε, πως ακριβώς το βλέπεις; Δηλαδή.. ;

Π: Να σου δώσω ένα παράδειγμα. Εμείς που ήρθαμε... οι Βορ.. οι παπ.. οι τέτοι.. που ήρθαν.. οι παππούδες μας που ήρθαν από τη Μικρά Ασία και αυτοί στην αρχή ήτανε κάπως έτσι.. δεν ήτανε ούτε αποδεκτοί, ούτε.. το ένα ούτε το άλλο. Κάποια.. μετά από πέρασμα χρόνων, αναγκαστικά γίνεσαι.. αφομοιώνει και τον τρόπο συμπεριφοράς και τη νοοτροπία.. και το ένα και το άλλο. 'Νταξει εμείς είμαστε και Έλληνες τώρα. Οι περισσότεροι από.. θα αφομοιωθούν αναγκαστικά. Αλλιώς δεν υπάρχει.. τρόπος συμβίωσης.

(Συνέντευξη 24: άνδρας, 21, φοιτητής, Νεάπολη).

Η ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία.

Το ζήτημα της αφομοίωσης των μεταναστών στην Ελληνική κοινωνία και οι προβλέψεις για την πορεία των μεταναστών μέσα σε αυτή αποτέλεσε ένα σημαντικό κομμάτι των συνεντεύξεων. Η αφομοίωση τους θεωρούνταν ότι μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους, ένας από τους οποίους ήταν η εργασία.

Απόσπασμα 26

E: Σε εθνικό επίπεδο τι αλλαγές πιστεύετε ότι επέφερε η έλευση τους εδώ;

Π: Κοιτάζτε... δε μπορώ να το.. μπορώ μάλλον γιατί το ίδιο πράγμα φαντάζομαι συμβαίνει και αλλού. Έφερε αλλαγές και σε τοπικό επίπεδο και, μάλιστα, εγώ νομίζω ότι μπορεί να μπει και σε στάδια αυτή η αλλαγή. Στάδια.. Το πρώτο καιρό, θυμάμαι, το άγχος ολονών αυτών ήταν να ενσωματωθούν και κυρίως να δουλέψουν. Άρα, θυμάμαι, είχαν γεμίσει τις λαϊκές και εδώ βέβαια, πολύ περισσότερο, εκποιώντας τα υπάρχοντά τους. Και αναζητούσαν με αγωνία τα μεροκάματα. Άρα, λοιπόν, η εικόνα που είχαμε ήταν η εικόνα των οικογενειάρχων, των οικογενειών μάλλον, που ήρθαν και έψαχναν τρόπο να επιβιώσουν. Αυτό σιγά-σιγά μεταλλάχθηκε. Το επόμενο στάδιο ήτανε η αναζήτηση κατοικιών, δάνεια.., παροχών από την πολιτεία. Που αυτό

δημιούργησε ένα είδος.. έτσι.. διαφορετικής οπτικής πια των (η λέξη αυτή δεν ακούγεται καθαρά) από τους γηγενείς. Όταν έβλεπαν ότι προτιμούνται οι κοινωνικά.. ή μάλλον όταν προστέθηκε η ιδιαιτερότητά τους στα κοινωνικά κριτήρια, άρα άρχισαν να προηγούνται και στα δάνεια για τα σπίτια και σε εύρεση εργασίας.. (Συνέντευξη 1: άνδρας, 47, καθηγητής, Σταυρούπολη).

Βέβαια ορισμένοι συμμετέχοντες θεωρούσαν ότι η ενσωμάτωση των μεταναστών, εξαρτάται και από τους ίδιους στο βαθμό που αυτοί επιθυμούν να ζήσουν στην Ελλάδα και δεν έχουν απλά ως στόχο να βγάλουν κάποια χρήματα και να φύγουν.

Απόσπασμα 26

E2: Σε σχέση με αυτά τα ευρωπαϊκά προγράμματα που είπατε ότι προσπαθούν να ενσωματώσουν τους μετανάστες, νομίζεται ότι υπήρξαν αποτελέσματα;

Π1: Υπήρξαν αποτελέσματα. Μπορεί να μην υπήρξαν εκατό τοις εκατό αλλά υπήρξαν φοβερά αποτελέσματα.

E2: Σε ποιο (η υπόλοιπη πρόταση δεν ακούγεται).

Π1: Βλέπουμε από οικογένειες που έχουν ενσωματωθεί και έχουνε ..έχουνε έρθει, έχουνε απευθυνθεί εδώ στις υπηρεσίες μας και βλέπουμε τα αποτελέσματα μέσω αυτών των οικογενειών. Έχουνε τακτοποιηθεί από θέματα εργασίας, έχουν μάθει την ελληνική γλώσσα, έχουν ενσωματωθεί και βλέπουμε ότι ζούνε και συμπεριφέρονται σαν έλληνες πολίτες. Σαν, δεν είναι έλληνες πολίτες. Έχουνε ζήσει στο εξωτερικό τόσο χρόνια και προσπαθούνε να .. με .. οι άνθρωποι να .. πορευτούν εδώ στην Ελλάδα.

E2: Άρα έχουμε μια κατηγορία..

Π1: Ναι.

E2:..οι οποίοι κατάφεραν ...

Π1: Ναι, ναι. Βέβαια. Αυτό που είχαμε πει στην αρχή.

E2: Και αυτό το βλέπετε στο επίπεδο των σχέσεών τους με τους ντόπιους;

Π1: Ναι, ναι. Υπάρχουν οικογένειες...

Π2: Δεν μπορούμε..

Π1: ...να μιλήσουμε εξολοκλήρου, εκατό τοις εκατό ότι όλες οι οικογένειες είναι έτσι, υπάρχουνε δύο, μπορεί και τρεις περιπτώσεις.

E2: Άρα αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των οικογενειών με...

Π1: Αυτές οι οικογένειες που θέλουν να παραμείνουν εδώ, τονίζω, και που έχουν έρθει με σκοπό να ενσωματωθούν στην Ελλάδα και να ζήσουν καλύτερα, εδώ στην Ελλάδα. Ναι υπάρχουνε οικογένειες που ήρθαν να μαζέψουνε χρήματα, να εκμεταλλευτούν και να σηκωθούν να φύγουνε.

(Συνέντευξη 3, Π1: γυναίκα, κοινωνική λειτουργός, 31, Σταυρούπολη, Π2: γυναίκα κοινωνιολόγος, 34, Σταυρούπολη).

Η παιδεία και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας θεωρούνταν ένας παράγοντας σημαντικός για την πορεία των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία και ειδικότερα για την ενσωμάτωση της νέας γενιάς. Βασικό στοιχείο πέρα από τη γλώσσα ήταν και η υιοθέτηση εκ μέρους τους της ελληνικής νοοτροπίας και κουλτούρας.

Απόσπασμα 27

E: Εε, πως βλέπεις να συνεχίζεται έτσι η συμβίωσή μας και πως βλέπεις το μέλλον σχετικά με αυτό;

Π: Ε, πιστεύω λογικά πράγμα.. τα πράγματα λογικά θα αλλάξουν.. κάποια στιγμή. Θα αφομοιωθούμε όλοι. Και θα τους δεχτούμε και μεις. Αλλά αυτό θα γίνει μέσα από το πέρασμα των κάποιων χρόνων.. πέντε.. δέκα, δεν ξέρω πόσο.. Θα γίνει όμως αυτό το πράγμα.. Και θα γίνει κυρίως από τη.. δεύτερη, τρίτη γενιά.. γιατί τα παιδιά ζουν.. μεγαλώνουν, πηγαίνουν σχολείο.. σε ελληνικά σχολεία. Δηλαδή, αναγκαστικά πρέπει να κάτσουν να αφομοιώσουν τη.. και το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά μας.
(Συνέντευξη 24: άνδρας, 21, φοιτητής, Νεάπολη).

Σε λίγες συνεντεύξεις έγινε και αναφορά στο θέμα της θρησκείας. Η διαφορετικότητα της θρησκείας αναφέρθηκε ως ένας παράγοντας που μπορεί να έχει αρνητική επίπτωση στην προσπάθεια ένταξης τους στην ελληνική κοινωνία καθώς δεν τους επιτρέπει τη συμμετοχή τους σε ένα σημαντικό κομμάτι του ελληνικού τρόπου ζωής.

Απόσπασμα 28

Ε: Ε, εσείς τι διαφορές ή ομοιότητες έχετε δει να υπάρχουν μεταξύ μας;

Π: ...Να σας πω τώρα. Εγώ και στη δουλειά μου έχω μετανάστες .. οικονομικούς μετανάστες, ε, στη δουλειά που είμαι ε, δεν έχουμε καμία διαφορά από τους υπόλοιπους εργαζόμενους. Είναι κανονικά με πρόσληψη, είναι ασφαλισμένοι, είναι οικογενειάρχες.. και σε τίποτα δε διαφέρουν από τους άλλους. Όμως... τώρα όσο και να μην το.. ας πούμε, η επίσημη πολιτική (δεν ακούγεται), όσο και να.. όταν είναι ομόθρησκοι.. πιο εύκολα ενσωματώνονται. Όσο αν και αυτό (δεν ακούγεται) και τους εκσυγχρονιστές, και ότι μεις τώρα μιας και είμαστε πολυκοσμικοί και πολυεθνικοί και.. πιο εύκολα ενσωματώνονται. (δεν ακούγεται) γιατί επίσης μετέχουν και στις κοινωνικές... δραστηριότητες. Ας πούμε θα πας, θα τους καλέσεις σ' ένα γάμο θα 'ρθούν, θα τους καλέσεις σε μία γιορτή, θα 'ρθουν, θα σε καλέσουν όταν γιορτάσουν, θα 'ρθουν.. Εμείς παράδειγμα, εδώ, πήγαμε στα βαφτίσια.. είχαμε τα ίδια ήθη και έθιμα. Αυτό, όσο και να μην έχουν στα βαθιά τους κάποιοι.. είναι πολύ σημαντικό, πάρα πολύ σημαντικό. Όταν δεν είναι ομόθρησκοι, τι γίνεται.. έχουνε κάποια άλλα ήθη και έθιμα.

(Συνέντευξη 15: γυναίκα, 52, λογίστρια, Μετέωρα).

Δεν θεωρούσαν όμως όλοι οι συμμετέχοντες την ενσωμάτωση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία ως κάτι που είναι αποκλειστική ευθύνη των ίδιων των μεταναστών αλλά τόνιζαν το ρόλο της αντιμετώπισης τους τόσο από την πολιτεία όσο και από τους απλούς πολίτες. Ειπώθηκε ότι η ενσωμάτωση τους για παράδειγμα εξαρτάται από το πόσο ελκυστική είναι η ελληνική κουλτούρα για να την υιοθετήσουν.

Απόσπασμα 29

Ε: Τι αλλαγές πιστεύετε ότι μπορεί να φέρει αυτό;

Π: ... Οι νέοι... οι πρόσφυγες που έρχονται και κατοικούν εδώ; ..Τι αλλαγές;..... Εγώ πιστεύω ότι οι αλλαγές είναι σχετικές. Δηλαδή, εξαρτάται από το πόσο ώριμος είναι ένας τόπος. Και η ερώτηση εδώ τώρα είναι αν ο τόπος μας είναι ώριμος για να απορροφήσει κάποιους ανθρώπους. Έτσι; Έχει να κάνει πρώτα απ' όλα με αυτά που θα προσφέρει σε αυτούς. Εκτός από τα οικονομικά δεδομένα της πρώτης γενιάς που είναι των μεταναστών, υπάρχουν και άλλα, δηλαδή, όπως η μόρφωση, η απορρόφηση από την κουλτούρα τη δική μας, εε, το εάν είναι ελκυστική η δική μας η κουλτούρα.. για αυτούς τους ανθρώπους. Ε, που θα'λεγα ότι... οι Έλληνες έχουν αρκετά ισχυρή κουλτούρα. Όχι τόσο οι Νεοέλληνες γιατί οι επιδράσεις μας από τους Ευρωπαίους

κυρίως και τους Αμερικάνους είναι αρκετά έντονες. Αλλά νομίζω ότι το ελληνικό στοιχείο είναι έντονο και έχει τρόπο για δείξει σε άλλους που έρχονται εδώ πέρα ότι πάνω κάτω εμείς ξεχωρίζουμε για κάποιους λόγους. Οι λόγοι αυτοί μπορεί να είναι η γλώσσα μας, έτσι, η θρησκεία μας, η ηθική μας.. πράγματα που αλλάζουν με τον καιρό και αρχίζουν και... λογικό να μεταλλάσσονται, αλλά νομίζω ότι οι βασικές αρχές και αξίες παραμένουν ίδιες.

(Συνέντευξη 6: άνδρας, 37, ιδιωτικός υπάλληλος, Καλαμαριά).

Ένας από τους βασικούς παράγοντες που μπορεί να αποτελέσουν τροχοπέδη στην ένταξη των μεταναστών θεωρήθηκε από τους συμμετέχοντες η ξеноφοβία και ο ρατσισμός που θεωρούσαν ότι υπάρχει στην Ελλάδα. Αυτή οδηγεί τους μετανάστες σε μια αμυντική στάση και στην αποξένωση τους από τον ντόπιο πληθυσμό.

Απόσπασμα 30

Ε: Αυτές οι καταστάσεις πως πιστεύεις ότι τους άλλαξαν; Αυτά που πέρασαν..

Π: Πιο σκληρούς τους έχουν κάνει σαν ανθρώπους.. και θέλουν χρόνο.. και θέλουν.. χρόνο και.. σωστή.. σωστή διαδικασία να ενταχθούν στην κοινωνία. Το να τους πάρουμε με το κακό ή να τους κάνουμε ή να τους ράνουμε.. είναι λίγο δύσκολο, δημιουργούν κλίκες.. παρέες μεταξύ τους, τα γκέτο.. έχουμε και στην Ελλάδα.. (η προηγούμενη φράση δεν ακούγεται καθαρά) στην Θεσσαλονίκη ειδικά έχουμε περιοχές.. περιοχή Ρώσων.. περιοχή Κινέζων.. περιοχή τάδε.. Αλλά έχουν σκληρύνει αυτοί και έχουν δεθεί μεταξύ τους πιο πολύ γιατί πλέον και στη χώρα μας υπάρχει μια ξеноφοβία. Καλά είναι.. 'ντάξει. Οι άνθρωποι όσο περνάν τα χρόνια θα ανεβαίνει και το βιοτικό τους επίπεδο το οποίο είναι.. λόγω των άσχημων συνθηκών στη χώρα τους, λίγο πιο κάτω.. θα ανεβαίνει και θα καλυτερεύουν και σαν χαρακτήρες και σαν άνθρωποι γενικά. Αποκτάν άλλο βιοτικό επίπεδο, άλλη μόρφωση.. οπότε και άλλο τρόπο σκέψης.

(Συνέντευξη 12: άνδρας, 22, φοιτητής, Νεάπολη).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω οι συνεντεύξεις αφορούσαν επίσης την ενσωμάτωση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το πως οι συμμετέχοντες έβλεπαν την Ελλάδα και την Ελληνική κουλτούρα σε σχέση με την Ευρωπαϊκή. Δύο ήταν οι βασικοί άξονες πάνω στους οποίους οι συμμετέχοντες βάσισαν τις συγκρίσεις τους. Ο ένας ήταν ο τρόπος διασκέδασης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, και ο άλλος ήταν το θέμα της οργανωτικότητας που αρκετοί υποστήριζαν ότι υπάρχει στην Ευρώπη, ιδιαίτερα στις βόρειο-ευρωπαϊκές χώρες.

Η διασκέδαση στην Ελλάδα- Σύγκριση με την Ευρώπη

Σε σχέση με τη διασκέδαση οι συνεντευξιαζόμενοι πολλές φορές έδιναν έμφαση στη μεγαλύτερη ένταση της στην Ελλάδα αλλά και στο ότι αυτή διαρκούσε πιο αργά σε σχέση με άλλες χώρες.

Απόσπασμα 31

Ε: Μμ. Εσύ ποια γνώμη φαντάζεσαι ότι έχουν οι Ευρωπαίοι για τη χώρα μας;

Π: Εγώ θα σου πω.. Εεε.. Θεωρώ ότι κυρίως.. πάντοτε.. μας ήξεραν.. σαν την.. χώρα του καλοκαιριού.. Δηλαδή ότι το καλοκαίρι θα 'ταν στάνταρ η Ελλάδα.. προορισμός. Όχι άδικα, βέβαια, έτσι; Έχω και μια αδυναμία στα νησιά (γέλια). Αλλά, τέλος πάντων, ρε παιδί μου, πιστεύω ότι κυρίως αυτό ξέρουνε.. οι ξένοι. Πάντα. Και μπορεί να μην ξέρουνε που είναι η Ελλάδα αλλά ξέρουνε τι είναι Μύκονος ας πούμε. Τι είναι

ενδεχομένως η Κρήτη. Τι είναι.. η Σαντορίνη. Τη Σαντορίνη που είναι.. πολύ ξακουστό μέρος. Εε, κυρίως το πρώτο επίπεδο ήταν αυτό. Κατά δεύτερο επίπεδο νομίζω ότι.. επειδή οι ξένοι όταν πάνε σ' ένα μέρος.. θέλουνε να βλέπουνε.. ότι έχει να κάνει σχέση με.. πολιτισμό, προφανώς.. και όχι μόνο για να δούνε τη νυχτερινή ζωή.. που γι' αυτό είμαστε από τις πιο ξακουστές χώρες.. η χώρα που κανείς δεν κοιμάται ποτέ.. και ενώ εκεί υπάρχουν περιορισμοί στη διασκέδαση.. περιορισμοί στο ποτό.. περιορισμοί στην ώρα που θα κλείσουνε.. τα μπαρ. Στη Γαλλία συγκεκριμένα, θυμάμαι, ας πούμε, πηγαίναμε σε μια επαρχιακή πόλη στην... Μπιζαντό νομίζω λεγότανε, εε, και έβγαινες εφτά ή ώρα το απόγευμα και δεν κυκλοφορούσε κανείς έξω. Που δεν ξέρω πόσους μόνιμους κατοίκους έχει.. δέκα χιλιάδες; εκατό χιλιάδες; θα σε γελάσω τώρα. Αλλά όταν έβγαινες εφτά ή ώρα για να πας να πεις.. έστω να πας να πεις κάτι, να κυκλοφορήσεις στην αγορά τους, και δεν κυκλοφορούσε κανείς.. όλοι ήταν κλεισμένοι μέσα στα σπίτια τους.. 'ντάξει εμένα δε μ' άρεσε αυτό το.. βέβαια δεν ξέρω.. θεωρώ ότι δε θα μπορούσα να ζήσω σε μία άλλη χώρα.. με τη νοοτροπία που έχω μάθει. Δε σου λέω, έχουμε και τα καλά μας, έχουμε και τα κακά μας, αλλά.. και τα άσχημα, ας πούμε, αλλά.. δε νομίζω ότι εμένα μου αρμόζει αυτός ο τρόπος ζωής.. γιατί δεν έχω.. δεν έχω μάθει να ζω έτσι.. όταν έβγαινες ας πούμε στα μπαρ και σου έλεγε ο άλλος.. χτυπάω το καμπανάκι π.χ και σου μαζεύω το ποτό στις έντεκα ή ώρα, συγνώμη κύριος να το πω, ας πούμε, αφήστε με.. Ε, δε.. δε ξέρω.. εμένα.. έχω μάθει διαφορετικά.

(Συνέντευξη 17: γυναίκα, 26, λογίστρια, Καλαμαριά).

Ένα άλλο σημαντικό κομμάτι αναφορικά με τη διασκέδαση στην Ελλάδα σε σχέση με την Ευρώπη, όπως περιγράφηκε από τους συμμετέχοντες, ήταν η ικανότητα των Ελλήνων να διασκεδάζουν και να περνούν καλά με λιγότερα υλικά αγαθά. Αυτή του η ικανότητα συχνά παρουσιαζόταν ως ένα αποτέλεσμα του μεσογειακού ταμπεραμέντου.

Απόσπασμα 32

Ε: Πως τη βλέπετε αυτή, δηλαδή; Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά της;

Π: Της μεσογειακής νοοτροπίας; Α, κλιματολογικές συνθήκες. Α, προχθές ήμουν στη Δανία.. η ώρα δέκα ξημερώνει, η ώρα τέσσερις νυχτώνει.. Μιλάμε για τις βόρειες χώρες, τις σκανδιναβικές χώρες. Βέβαια, δεν είναι η Γαλλία ή η Ισπανία. ... Είναι πιο αλέγκρο, είναι πιο χαρούμενοι, πιο ευδιάθετοι.. λόγω των καιρικών συνθηκών. Λόγω της.. νοοτροπίας, λόγω της θερμοκρασίας. Φιλοσοφεί ο Έλληνας. Θα βγει θα κάνει, θα πει το τσιπουράκι του. Θα διασκεδάσει. Και ας έχει λιγότερα. Και έχοντας λιγότερα πιστεύω ότι περνάει καλύτερα. Αν, δηλαδή, έδινε λιγάκι και την παραγωγικότητά του (δεν ακούγεται) μια συγκρότηση στο χώρο εργασίας... και περισσότερο ρίξει στο βάρος ομαλοποίηση... στο σύνολο, θα προοδέψει περισσότερο.

(Συνέντευξη 14: άνδρας, 54, ιατρός, Καλαμαριά).

Επίσης η διασκέδαση στην Ελλάδα συχνά παρουσιαζόταν όχι μόνο ως ένα στοιχείο θετικής διαφοροποίησης από τους υπόλοιπους Ευρωπαίους, αλλά και ως ένα χαρακτηριστικό μας που αυτοί ζηλεύουν.

Απόσπασμα 33

Ε: Εσύ τι.. τι γνώμη φαντάζεσαι ότι έχουν οι Ευρωπαίοι για μας;

Π: Πιστεύω καλή γνώμη.. κυρίως όταν ακούς.. το λέω αυτό μόνο και μόνο επειδή.. το καλοκαίρι κυρίως ακούς διάφορους τουρίστες που έρχονται και λένε... θέλω να έρθω

ξανά του χρόνου.. .. πολύ ζεστοί οι Έλληνες, πολύ φιλόξενοι.. γιατί σε είπα.. είμαστε τέτοιος λαός.. γενικά. Δεν σκαφτόμαστε και πολύ το αύριο.. μας νοιάζει η καλοπέραση. Ε, το βλέπουνε και αυτοί και τους αρέσει πάρα πολύ. Δεν υπάρχουν τέτοιες συνθήκες.. εε.. στις χώρες τους πιστεύω. Όπως είναι η νυχτερινή ζωή που ανάφερα πριν. Είναι τελείως διαφορετικά τα πράγματα.. Και πιστεύω ότι έχουν μία πολύ καλή εικόνα για μας.

(Συνέντευξη 25: άνδρας, 24, άνεργος, Πολίχνη).

Η οργανωτικότητα των Ευρωπαίων- η ανοργανωσιά των Ελλήνων

Το άλλο σημαντικό ζήτημα σε σχέση με την Ευρώπη όπως αναφέρθηκε στις συνεντεύξεις ήταν ο οργάνωση που την διακρίνει. Πολλές φορές οι συμμετέχοντες την αντιμετώπισαν ως ένα στοιχείο θετικό που την διακρίνει σε σχέση με την Ελλάδα.

Απόσπασμα 34

E: Εσείς έχετε ταξιδέψει καθόλου έξω; Έχετε έρθει σε επαφή..

Π: Ναι. Έχω πάει στο Λονδίνο, στην Αγγλία.. Είναι τελείως διαφορετική βέβαια η νοοτροπία. Υπάρχει, θα έλεγα, στην Αγγλία, ας πούμε, που πήγα στο.. Φόρεν Όφρις, εκεί.. υπήρχε πάρα πολύ μεγάλη γραφειοκρατία, πολύ αυστηρότητα, πολύ τυπικότητα, πάρα πολύ οργάνωση. Δηλαδή, τα πάντα ήταν οργανωμένα στην εντέλεια, ακόμα και το βιβλίο που σου έδιναν να το ακουμπήσεις, ας πούμε, για να δεις, ήτανε πάνω σε... φελιζόλ στο έδιναν. Για να μη χαλάσει το βιβλίο. Υπήρχε άνθρωπος που σε επέβλεπε, δηλαδή, εκεί υπήρχε τρομερή οργάνωση. Από την άλλη εκεί συναντούσες, ας πούμε, ε.. έβλεπες κάθε καρδιάς καρύδι, δηλαδή, συναντούσες Άραβες.. Και όλοι ζούσαν πολύ αρμονικά και πολύ.. Δηλαδή, στην Ελλάδα, νομίζω ότι δεν έχουμε φτάσει ακόμα σ' αυτό το επίπεδο.

(Συνέντευξη 4: γυναίκα, 32, κοινωνιολόγος, Καλαμαριά).

Βέβαια δεν ήταν πάντα η οργάνωση αυτή ένα θετικό στοιχείο των Ευρωπαίων. Ορισμένες φορές ενώ αρχικά παρουσιαζόταν ως ένα θετικό στοιχείο κατέληγε στην πορεία της συζήτησης να είναι αρνητικό, ενώ παράλληλα η ανοργανωσιά στην Ελλάδα από αρνητικό γινόταν θετικό. Στις περιπτώσεις αυτές η οργάνωση παρουσιαζόταν ως ένας καταναγκασμός ή μια 'αυτόματη' συμπεριφορά, ενώ η ανοργανωσιά ως μια 'αυθεντική' συμπεριφορά ή δείγμα ανεμελιάς.

Απόσπασμα 35

E: Ποιες ομοιότητες και διαφορές βλέπεις να 'χουμε εμείς με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους;

Π: Ποιες διαφορές; (γέλιο) Διαφορές, τώρα 'ντάξει.. μπορώ να σου πω.. με τους Σουηδούς π.χ. με τους Γερμανούς έχουμε θέμα.. αυτοί είναι πιο υπεύθυνοι.. εμείς είμαστε λίγο πιο.. ανεύθυνοι.. πώς να στο πω. Όχι ανεύθυνοι αυτή είναι κακιά λέξη... Ανοργάνωτοι είμαστε.. ναι είμαστε στο φλου.. εμείς. Αυτοί είναι λίγο πιο έτσι τυπικοί, πιο οργανωμένοι.. Εμείς είμαστε λίγο πιο.. έξω καρδιά.. πώς να στο πω.. άνθρωποι, αυτοί ήταν λίγο.. είναι λίγο κουρδιστοί.. είναι θέμα νοοτροπίας στο λαό. (δεν ακούγεται). Δηλαδή, αν (δεν ακούγεται) ένας Άγγλος.. ένας..

E: Πιστεύεις δηλαδή ότι οι καιρικές συνθήκες παίζουνε ένα..

Π: Ε, παίζουνε λίγο ρόλο.. τώρα άμα βλέπεις ένα μουντό καιρό.. μουντός θα γίνεις και συ.. (γέλια).. άνθρωπος χαμογελαστός και τέτοια.. έξω καρδιά..

(Συνέντευξη 24: άνδρας, 21, φοιτητής, Νεάπολη).

Τέλος η οργάνωση που φαίνεται να υπάρχει στις Ευρωπαϊκές χώρες παρουσιαζόταν ορισμένες φορές ως μια εμφάνιση που κρύβει την ανοργανωσιά που 'πραγματικά' υπάρχει.

Απόσπασμα 36

Π: Τι ομοιότητες και διαφορές; Σε θέματα..

Ε: Τρόπου ζωής..

Π: Α, γενικότερα;

Ε: .. και λειτουργίας γενικότερα του κράτους..

Π: Τα πάντα διαφορετικά είναι.

Ε: .. των ανθρώπων μεταξύ τους..

Π: .. Δε βρήκα καμιά ομοιότητα. Μία ομοιότητα δεν βρήκα (γέλια). Κοίταξε να δεις. Όσον αφορά αναφορά ρε παιδί μου.. θέματα γραφειοκρατίας.. οι άνθρωποι έχουνε το δικό τους μπάχαλο.. απλά είναι λίγο.. λίγο πιο οργανωμένο. Όχι ότι δεν έχουνε μπάχαλο και αυτοί έτσι. Μη σου πω σε πολλά σημεία είναι και χειρότεροι και από εμάς. .. Σε ορισμένα σημεία. Αλλά γενικότερα.. ότι παρουσιάζουνε οι Άγγλοι, είτε είναι είτε δεν είναι, είναι πιο.. συγκροτημένο, πιο.. κατά βήμα.. πιο.. στα χαρτιά και έτσι. Δεν ισχύει 100%.. απλά είναι αυτό που παρουσιάζουν. Είναι η εικόνα τους τέτοια. Η ώρα ας πούμε.. στα μετρό.. 'ντάξει.. Αυτά είναι τα εμφανησιακά, από πίσω τους υπάρχουνε προβλήματα και τέτοια. Όσον αφορά τον κόσμο... σε σχέση με τους άλλους ευρωπαϊκούς λαούς.. οι Άγγλοι είναι πιο καλοί. Με ποια έννοια, είναι λιγότερο εθνικιστές απ' όλους τους υπολοίπους. Πάνε Γερμανία και πάνε και Παρίσι και έλα να μου πεις αντιμετώπιση..

(Συνέντευξη 20: άνδρας, 25, καθηγητής, Νεάπολη).

Οι διαφορές χαρακτήρα Ελλήνων- Ευρωπαίων.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίαζε το πού απέδιδαν οι συμμετέχοντες τη διαφορά του χαρακτήρα των ευρωπαίων με τους Έλληνες καθώς και τη διαφορά στην οργάνωση. Τις περισσότερες φορές οι διαφορές που απέβαιναν εις βάρος της Ελλάδας αποδίδονταν στις δυσμενείς ιστορικές συνθήκες οι οποίες όμως αναπληρώνονταν από τα θετικά χαρακτηριστικά των Ελλήνων.

Απόσπασμα 37

Ε: Είπατε «Να κρατάω το σπίτι μου κλειστό και να το ανοίγω Χριστούγεννα». Δηλαδή, βλέπετε κάποιες διαφορές πολιτισμικές που έχουμε .. έντονες με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους;

Π: Όχι, το κακό με'μας είναι ότι .. εε.. έχουμε πολύ βαριά χρόνια πίσω. Έτσι; Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τη σκλαβιά των Ελλήνων, ε, που μας ρίζανε τετρακόσια χρόνια πίσω, όταν όλη η Ευρώπη μεγαλουργούσε και ... ήτανε στην ακμή της η Ελλάδα προσπαθούσε να μαζέψει τα συντρίμια της και να μπορέσει να ανασυσταθεί. Έτσι; Εεε.. και όταν παράδειγμα το '85, αν θυμάμαι καλά, είχα κάνει ένα ταξίδι στο Λονδίνο είχα μπει σε μία βιβλιοθήκη δημοτική, στο Λίβερπουλ, λοιπόν, και είδα ότι ήταν γεμάτη από κουμπιούτερ και πατούσες το κουμπάκι και σου έλεγε το βιβλίο που θέλεις σε ποιο διάδρομο και σε ποιο ράφι και σε ποια σειρά ακριβώς είναι το βιβλίο, ενώ εδώ στην Ελλάδα δεν είχαμε τίποτε. Έτσι; Και μέσα σε μια δεκαετία, όχι απλά τους φτάσαμε, αλλά μπορώ να πω ότι τους έχουμε ξεπεράσει. Άρα, λοιπόν, το ότι είμαστε στην Ευρώπη αλλά γύρω μας είναι λαοί οι οποίοι καθυστέρησαν να αναπτυχθούνε, αυτό είναι μείον μας. Γιατί, ένα ελληνόπουλο ας πούμε, θα ξέρει τουλάχιστον δύο ξένες γλώσσες. Έτσι; Έχουμε πολύ σκληρό σχολείο.

Ε, δώδεκα χρόνια μαθαίνουν τα παιδιά. Ε.. και νομίζω ότι είναι οι πιο σκληροί εργάτες. Άρα, λοιπόν, εε, μπορώ να πω ότι διαφέρουμε από τους Ευρωπαίους. Γιατί οι Ευρωπαίοι δεν είχαν να φτάσουν τίποτε, δεν επηρεάστηκαν από τίποτε και προσπάθησαν και μεγαλουργούσαν και μεγαλουργούνε μέχρι τώρα. Ενώ εμείς, κάναμε άλματα για να τους φτάσουμε.

Ε: Είχαμε μεγαλύτερο κίνητρο, ουσιαστικά...

Π: Ναι, ναι. Δεν φτάνει όμως το κίνητρο, θέλει και οξυδέρκεια πνεύματος και ανοικτό μυαλό και οι Έλληνες, ευτυχώς, το έχουμε αυτό, είμαστε έξυπνος λαός. Μπορεί να είμαστε λίγο τεμπέληδες και της τελευταίας στιγμής. Ναι. Αλλά.. πάντα αποδεικνύουμε ότι είμαστε έξυπνος λαός και ότι όταν πιάσουμε κάτι το καταφέρνουμε. Και μου κάνει εντύπωση το ότι έχουμε πάρα πολλούς επιστήμονες στο εξωτερικό που διαπρέπουν, .. ε.. στα καλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου και με θλίβει το ότι ..εε.. ότι αυτά τα παιδιά φύγανε από εδώ από την Ελλάδα γιατί δεν τα προσέξαμε. Θα μπορούσαμε να είμαστε.. πρώτοι στον κόσμο, ..με τόσους επιστήμονες.. αλλά βέβαια αυτό είναι και καλό.. γιατί ακούγεται η Ελλάδα σε όλο τον κόσμο. (γέλια).

(Συνέντευξη 2: γυναίκα, 44, γυμνάστρια, Αμπελόκηποι).

Ορισμένες φορές μάλιστα τα αρνητικά αυτά του Ελληνικού κράτους παρουσιάζονται ως οι γενεσιουργές αιτίες των θετικών χαρακτηριστικών που έχουν αναπτύξει οι Έλληνες.

Απόσπασμα 38

Ε: Αυτό έγινε στη Γαλλία..

Π: Στη Γαλλία. Ναι. Έχει χάσει το σκουλαρίκι της.. Της έχει πέσει μες στο σκοτάδι.. Προσπαθεί να το βρει.. μισή ώρα ξέρω 'γω.. Εε, και εντάξει.. δεν της κόβει ρε παιδί μου.. δεν ξέρω... μπορεί να έτυχε το συγκεκριμένο άτομο (γέλια). Δεν ξέρω να σου πω. Αλλά δεν της έκοψε ρε παιδί μου να ανάψει το αναπτήρα.. να πάρει τον αναπτήρα και να ανάψει κάτω να δει.. ξέρω 'γω αν είναι και να το βρει. Κατάλαβες; Και όταν ρώτησε εμάς.. ξέρω 'γω, τι και πως και τα λοιπά.. 'ντάξει όχι ότι το βρήκαμε που ανάψαμε τον αναπτήρα (γέλια) αλλά τέλος πάντων κάτι απλές κινήσεις.. απλά πράγματα που δε σου λέω ότι είναι κάτι... Δεν ξέρω αν κόβει περισσότερο το μυαλό του Έλληνα ή αν..

Ε: Αυτό πως.. γιατί το.. φαντάζεσαι ότι ισχύει..

Π: Ξέρεις τι, αυτοί πιστεύω ότι.. αναγκαστικά.. και επειδή τα πράγματα είναι έτσι και προσπαθούμε να επιβιώσουμε.. δηλαδή, επειδή τίποτα δε λειτουργεί σωστά ρε παιδί μου.. να το θέσω και έτι (γέλια). Επειδή δε λειτουργούν τα πράγματα σωστά στην Ελλάδα, πάντα θα βρει ο Έλληνας ένα τρόπο να κάνει κάτι.. να.. να πάρει τη σειρά απ' τον άλλον, ξέρω 'γω, στην ουρά.. να κλέψει τον άλλο, ξέρω 'γω, να πάει.. να κλέψει.. στο διαγώνισμα που λέει ο λόγος, ας πούμε.. Δηλαδή, κάτι τέτοιο.

Ε: Μμ.

Π: Ή να βρει τρόπο να λουφάρει.. ξέρω 'γω.. να, να τα καταφέρει.. Εε, ίσως γι' αυτό.. επειδή.. έχουμε μπει σ' αυτή τη διαδικασία.. και σ' αυτή τη νοοτροπία... υπάρχει και μία ελευθερία, γενικώς, δηλαδή, δεν είναι περιορισμένα τα πράγματα... Σε πολλά πράγματα είμαστε πολύ πιο ελεύθεροι απ' ότι.. οι άλλες χώρες ενδεχομένως.. Εε, δεν έχουμε περιορισμούς. Ούτε στη διασκέδαση.. σε τίποτα βέβαια δεν έχουμε περιορισμούς, αλλά τέλος πάντων. Εε, και γι' αυτό νομίζω ότι οφείλεται.

(Συνέντευξη 17: γυναίκα, 26, λογίστρια, Καλαμαριά).

Αντίθετα τα αρνητικά χαρακτηριστικά των Ευρωπαίων συνήθως αποδίδονταν στον καιρό και κατά συνέπεια παρουσιάζονταν ως μόνιμα χαρακτηριστικά που είναι δύσκολο να αλλάξουν.

Απόσπασμα 39

Ε: Τους υπόλοιπους Ευρωπαίους.. κάποιες ομοιότητες ή διαφορές στον χαρακτήρα.. και τα λοιπά;

Π: Σίγουρα είμαστε μεσογειακός λαός.. τα καιρικά φαινόμενα παίζουν ρόλο στη ψυχοσύνθεση των ατόμων.. Εδώ η Ελλάδα έχει επτά μήνες καλοκαίρι.. αλλού έχει ένα μήνα δύο, μήνες.. στις Σκανδιναβικές χώρες.. ξέρετε ότι.. ένα, δυο μήνες είναι όλο το καλοκαίρι.. και αυτό βροχερό.. Η ψυχοσύνθεση των ανθρώπων παίζει πάρα πολύ ρόλο με τις κλιματολογικές συνθήκες.. εε.. δεν είμαστε λαός που κλείνεται μέσα.. βγαίνουν έξω.. τρέχουν, χορεύουν, μιλάνε.. χοροπηδάνε.. Είμαστε ένας λαός γεμάτο.. χαρούλες. (γέλια)

(Συνέντευξη 35: άνδρας, 52, βιοτέχνης, Καλαμαριά).